

עיקריו של "הסכסוך" / נתן אלתרמן

1

מה שמתרחש כיום בין ישראל ובין מדינות ערב מוגדר, כידוע, בשפת המדיניות העולמית, כ"הסכסוך הישראלי-ערבי".

ובלשון הטרקלין החברתי הישראלי: "הקונפליקט".

בימי המתח שלפני מלחמת-ששת הימים כאילו נבקעה לזמן-מה קליפתו של סכסוך זה, ודעת-הקהל בעולם חדלה למשך זמן-מה לראות את שני הצדדים המעורבים בו כגורמים שווי-אחריות ושווי-צדק. לזמן-מה ניגלו עיקריו של סכסוך זה כעמידה של מעטים נגד רבים, של נצורים נגד הקמים עליהם לכלותם, של נאחזים בכברת-ארץ, שהיא נחלה ראשונה ותקווה אחרונה, לעומת נחשול של תאוות-השמד אשר חבורת שליטים ערביים עמדה להפכו לשטפון.

ברור שאילו נסתיימה מלחמת-ששת-הימים לא כפי שנסתיימה, היתה צדקתה של ישראל מתקיימת לעד, והצד הישראלי היה יוצא זכאי מלפני האומות, לאחר צאתו מן העולם.

אלא שהנצחון במלחמת-ששת-הימים שיבש, כידוע, את הדברים. "הסכסוך" הלך ונסגר שוב על קליפתו, והבדלי צדק או עוולה שבין הצדדים נעשו שוב ענין שאינו קובע.

יתר-על-כן, מכאן ואילך נעשה הסכסוך, יותר מאשר בכל שנות קיומו, למפגע בינלאומי, אשר ככל שהוא מתמשך כך הוא גורם טרדות אף לדורשי טוב, כגון לארצות-הברית ביחסיה עם עמי ערב, או לבריטניה בענין חסימת התעלה.

הצורך לפתור את הסכסוך הולך ונהפך על-ידי כך לתכלית בפני עצמה, ואילו הפרטים, דרכי-הפתרון ומידת הצדק או העוולה לגבי צד זה או אחר נתפסים כענינים שהעמידה עליהם מסתברת יותר ויותר כטפל לעיקר, ולא רק כטפל אלא אף כמכשול בדרך אל העיקר.

שלב מסוכן זה דומה שאנו עומדים כבר בתוך תוכו.

2

כך לא רק ברובד המדיני המובהק. גם לגבי דעת-הקהל העולמית, והכוונה לזו שהיתה אוהדת לנו לפני הנצחון, הולך ונשלם התהליך המחזיר את הסכסוך לקדמותו, למצב שבו, על הצד היותר טוב, שני הצדדים צודקים במידה שווה, אף כי ישראל צודקת פחות.

תפישה זו, עיקרה בכך שהיא רואה שוב את הסכסוך הישראלי-ערבי כסבך טראגי ששני הצדדים שקועים בו במידה שווה ואשמים בו במידה שווה (אף כי ישראל אשמה קצת יותר) ואין להם תקווה להיחלץ מתוכו אלא אם גם בישראל וגם במדינות ערב יתגברו הנבונים על הקנאים. במידה שיש למדינת ישראל מגע עם החוגים הנאורים בעולם – על אף חדלונה המשווע של ההסברה הישראלית – מתקיים מגע זה, בהתנדבות, על-ידי שליחים מתקדמים ישראלים, העמלים מזה חדשים להסביר לחוגי המשכילים השמאליים בעולם כי בישראל יש חוגים מתונים העומדים בפרץ בפני סכנת הקיצוניים וכי אם גם בארצות-ערב יקומו כוחות כאלה יש תקווה שהאנשים הישרים ושוחרי-השלום, הן בישראל והן בערב, יתגברו במאמץ משותף, אלה על קיצוניים שלהם ואלה על קיצוניים שלהם.

3

התפישה הרואה את הסכסוך הישראלי-ערבי כטראגדיה, כסבך ששני הצדדים שקועים בו, מושרשת גם בתוכנו. אין בדעתי לערער עליה. ברור שברובד האנושי, ברובד שבו הדם והסבל, היא נכונה. אך משעה שאנו רואים כך את "הסכסוך" עצמו, - כלומר משעה שאנו מעבירים תפישה זו אל התחום המדיני – אין לך מוטעית ומופרכת יותר ממנה. כן, הטראגדיה קיימת והיא עקובה מדם ומסבל של "שני הצדדים" גם יחד. היא קיימת בשעה ששני צדדים אלה הם החייל הזונק על חייל ונאבק עמו לחיים ולמוות, היא קיימת בשעה שהצד האחד הוא הערבי הנשאר ללא קורת-גג לאחר פעולת-עונשין של צה"ל והצד השני הוא הדם הנספג באדמה לאחר מוקשי ה"פתח", שאותה פעולת עונשין באה לאחריה, היא קיימת בשעה שהצד האחד הוא הערבי הנמצא בבנין נכבש וירא לצאת ולהיכנע והצד השני הוא החבלן היהודי המחכה, חשוף לאש ולמוות, עד שהמבנה יתרוקן מיושביו. לא כך ברובד המדיני של הסכסוך. כאן משמעות "שני הצדדים" אחרת לגמרי. כאן עומדות מצד אחד מדינות ערב אשר טריטוריות שלהן משתרעות על פני שתי יבשות והן אינן חדלות מלהתנכל, זה עשרות בשנים, בכוחות השוד והשקר והרציחות והפוגרומים, אל מאמצי ההשתרשות היהודית בנחלה זעירה זו, אשר כל החוקים והמשפטים, החל ממשפט האמונה ועד משפט העמים, על כל ההצהרות וכל הוועדות המלכותיות והבינלאומיות, הועידו אותם ליהודים. העולם לא ידע תהליך התנחלות אשר הגזל והדיכוי היו כה זרים לו. כאן עומדת מן הצד האחד מדינה יהודית זו, אשר ביום קומה עטו עליה שכניה למחות זכרה, ולאחר שלא עלה הדבר בידם, נאספו עליה בשנית, ולאחר שלא יכלו לה בשנית, נקבצו בשלישית כשהם מרקדים ריקודי שמד וכליון ונשבעים להעבירה באש, עד שנהדפו גם בשלישית. מי שרואה נסיונות רציחה אלה ונאנח ואומר שזו טראגדיה יהיה צודק רק אם הוא רואה את הטראגדיה בכך שהמתנפל המיסכן, על אף כל יגיעותיו, אינו מצליח להשלים מלאכתו. זה שייך לא לתחום הטראגדיה אלא לתחומי הפשע הפלילי. ואם לאחר כל אלה, לאחר שצבאות-ערב ניגפו בפעם השלישית, דורשים השליטים הערביים מישראל שהיא תיסוג קודם-כל אל קו-המוצא שלה, שלפני המלחמה, ורק אחר-כך

אולי יאותו לדבר עמה, אם לאחר כל אלה עולה על הפרק ענין כזה, הרי שלכל היותר נוסף על-ידי כך ליסוד הפלילי גון הקומדיה האפלה.

4

הזנחת ההסברה שלנו בעולם, היעדר כל מאמצים לאישור גלוי של יסודי-זכות ועיקרי-קיום שלנו, בעוד "הסכסוך" נעשה כמין פקעת אחידה ללא סימני שוני בין הצדדים, הזנחה זו עלולה להתגלות כאחד הכשלונות החמורים ביותר שידעה הווייתנו המדינית. כך גם כלפי פנים. תהיה זו באמת טראגדיה אם תשתרש גם בתוכנו פנימה התפישה הרואה כ"סבך טראגי", וכ"קונפליקט" שווה-צדדים, את העימות בין מאמצי התחיה והקיום של ישראל, לאחר כל מוראות תולדותיו של העם, ולאחר כל מסירות-הנפש של חלוציו ולוחמיו, מימי ראשית ההתנחלות ועד היום, ובין עמדתם של שליטי ערב, שהיא אחד הגילויים המנוונים והנפשעים ביותר שידעה המדיניות העולמית בכל הזמנים. תהיה זו באמת טראגדיה אם יתברר כי בעוד אנו טורחים לקבוע בגלוי, ולרוב ללא תועלת, מי הצד שהתחיל ביריות, בעת תקרית זו או אחרת, נחדל מלראות את ההבדל בין שני הצדדים בזירת התמודדות גורלית זו שבה עומד כיום העם היהודי ואתו תמצית כל תולדותיו ויעודן הלאומי, אל מול כוחות שהם כאילו תמצית כל השקר והסילוף והשנאה שליווהו בימי נדודיו. הכרה זו, במלוא תקפה ובהירותה, עשויה להיות לעזר גם במישור הממשלתי, בימים שבהם מתרקמות ההחלטות. ואין צריך לומר כי מבחינת תודעה ציבורית גורם שאין מסוכן יותר ממנו לא רק לתחושת צדקתם אלא גם לכוח צדקתם של המערכה היהודית והקיום היהודי.

5

כל אלה, כמובן, דברים שאין בהם חידוש. הם כה ידועים ושגורים עד שהפון-טון הציבורי והמדיני ממש מתעוות קמעא שעה שהוא נתקל בהם. כך גם לגבי שאר עניינים שבמליצה, כגון סמיכות-השמות הנשכחת-כמעט של עם-ישראל וארץ-ישראל, וכך אפילו לגבי עובדות של היסטוריה שעוד אינה עתיקה כלי-כך, כגון שהישות-הפלשתינאית הטבעית והבלעדית של עיר כמו חברון, למשל, נעשתה מוחלטת ולא מוטלת בספק רק לאחר שפרעות תרפ"ט גאלו אותה מן הישות היהודית הזרה, או כגון שבקעת הירדן, הריקה כמעט, נעשתה אדמת-קודש של הממלכה ההאשמית רק לאחר שהלגיון הערבי פלש לתוכה, על אפן ועל חמתן של כל חברות או"ם, פרט לפקיסטאן ולסעודיה. כל הדברים הללו נבלעו בתוך כללותו האלמונית של ה"קונפליקט". במשך עשרות החדשים שמאז הנצחון לא חדל חוסיין מלטעון טענות של קשרי-נצח מקודשים עם "האדמות הגזולות" מבית-המלוכה הירדני, ואילו אנו, כיוון שאנו מכירים היטב שהגוזמא הערבית היא קש וגבב, ידענו כי מוטב להסתפק בעיקרון אחד, ברור ואיתן – שאת דעתנו על כל זה נגלה בבוא העת, במשא-ומתן ישיר. כך השלכנו את כל העקרונות הנמלצים, הסובבים על גורל העם ועל הציונות וכדומה, ונפנפנו בלי-הרהר בעיקרון סינטטי זה של משא-ומתן ישיר. היה זה, לכל הדעות, עיקרון פיקח ונוח לשימוש, או כמו שאומרים שמיש. אלא שאירע דבר מוזר: אמנם עיקרון זה הוא המינימום שבמינימום, אך מאחר

שהתמדנו כלי־כך לשנן אותו ולהכריז עליו ורק עליו בלבד, התחיל ענין זה לעשות רושם של עקשנות משונה וטורדת, עד שהעולם התחיל רוטן על מידת נוקשות וקשיחות שלנו. הגיעו הדברים לידי כך שאפילו אנו עצמנו מתחילים להרגיש שאסור להתעקש כלי־כך, ומאחר שהלחץ גובר ואנו נדחקים להחליט משהו, אין להוציא מכלל אפשרות שהרקע להחלטה זו יהיו לא אותן גרוטות נצחיות ומרופטות שהשלכנו מידינו, אלא נסיבות המצב ברגע זה בתחום היחסים השוטפים שבין ארצות־הברית וחסיין ושאר חישובים של יסוד מסוג זה. שעה שאתה שומע, תוך אווירת הבהלה הסמויה שמסביב לכל אלה, כיצד מדינאינו מוסיפים וטוענים שהודות לשיטתנו עד כה אנו עומדים עכשיו על בסיס מדיני איתן, אתה חדל באמת להבדיל בין הטראגדיה והיפוכה.

יש רק לקוות כי החשבון היהודי הגדול, שנדחה מפני טכסיסי שעה, עתיד לקום ולכפות עלינו גזר הגיונו וכוחו בעוד מועד.